

Как изглежда България 20 години след като комунистите идват на власт? Ето едно обобщение на нейния образ в един от докладите на британската дипломация от 1964 г.:

„България е малка селска страна, населвана от потомците на раса, която е била бедна, лошо управлявана и без приятели през своята история. Сега тя е управлявана от безскрупулна комунистическа диктатура, която отразява възжеленията на хората точно толкова, колкото и турците до 1878 г. или монарсите, които управляваха с протекцията на външни сили в годините преди малцинствената комунистическа партия да бъде поставена на власт от „освободителната” руска армия през 1944 г.

Когато, въпреки декларацията от Ялта, Сталин отказа да допусне свободни избори в България, той постави на власт непредставителен режим, който и сега продължава да е, както беше и тогава, марионетка на Съветския съюз. Освен това, българското раболепие пред Русия се увеличаваше с времето, а българската икономика ставаше все по-зависима от руската финансова и техническа помощ.

Сега, когато се правят показни приготовления за празнуване на 20 години от 9 септември, режимът изглежда държи здраво юздите. Комунистическата партия, съюзена с комунизирания Земеделски съюз и подкрепяна от руснаците, контролира пресата и радиото, и има на свое разположение повсеместна държавна мрежа от войска, милиция, вътрешни войски и тайна полиция, и няма никакви основания да се опасява от ефективна опозиция.”

Цитатът е от втората книга на **Димитър Димитров „Съветска България”**, която представям тази неделя в електронната библиотека на desebg.com. Тя излиза през 1999 г. – пет години след

[първата книга](#)

и е базирана на разсекретените архиви на Форин офис в периода 1964-1966 г.

⋮

Това е времето, през което Великобритания е представена в София от първия си посланик Уйлям Харпъм. Тогава Тодор Живков е едноличен партиен и държавен ръководител – първи секретар на ЦК на БКП и министър-председател.

Разсекретените британски архиви дават възможност да проследи как една страна от Запада като Великобритания е възприемала България, когато комунистическото управление няма алтернатива и безпрекословно следва Кремъл.

„Възниква въпросът дали си струва да правим необходимото търпеливо усилие, за да подобрим връзките с тази страна. Колко важна от наша гледна точка е тази балканска нация с население приблизително равно на това на Лондон? България е ниско в списъка на нашите приоритети. Несъмнено това е най-маловажната от страните в съветския блок и нейното правителство вероятно е най-раболепното пред диктата на Москва и същевременно най-нелибералното”, пише в един от докладите до Форин офис посланик Харпъм.

Въпреки неудовлетворението от неискреното отношение на комунистическа София към Лондон и поставянето под въпрос усилията за подобряване на връзките между двете страни, дипломатът защитава присъствието на британската дипломация. Ето какви са неговите мотиви:

„Струва ми се, че ще сбъркаме, ако бъдем отклонени от нашия курс поради тези съмнения и неудобства. Уверен съм, че малцинствените сили, които контролират тази страна, трябва да бъдат конфронтирани по всички възможни точки със западните гледища, така че с течение на времето да се подкопаят елементите на злото на режима. Нашето присъствие тук е необходимо също, за да насърчим онези българи, които мислят като нас като им покажем чрез нашия пример и по всички възможни начини, че все още може да се намери по-свободен начин на живот и че не сме ги забравили в сегашното им тежко положение.”

Богатият анализ и коментари на различни събития, съчетан с лични наблюдения и оценки на посланик Харпъм в британските архиви са важен източник за България през 60-те години.

Димитър Димитров предлага и интервю с бившия посланик Уйлям Харпъм, както и снимки от личния му архив от престоя му в България през 60-те години.

Както и при първата книга архивните документи са придружени с бележки на колегата от българската секция на Би Би Си. Онова, за което всеки, интересуващ от британската гледна точка за България по време на комунистическата епоха, може да съжалява, е фактът, че Димитър Димитров спря с проучването на архивите на Форин офис за страната ни до средата на 60-те години.

„Съветска България” – книга втора 1964-1966 г., Димитър Димитров, Би Би Си, издател Център за развитие на медиите, 1999 г., 222 страници.